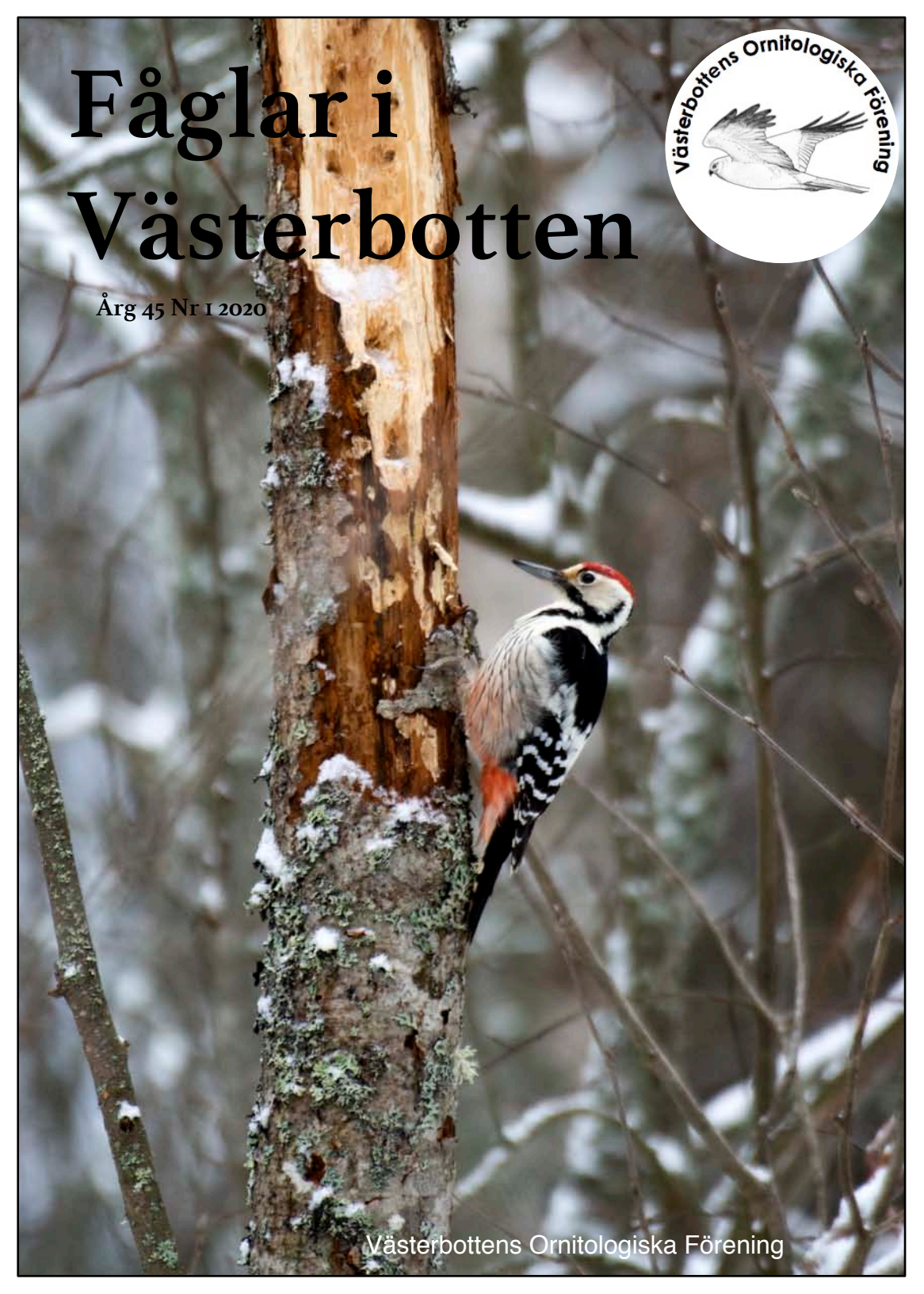
Fåglar i Västerbotten

Årg 45 Nr 1 2020

Västerbottens Ornitologiska Förening

Innehåll FiV nummer 1, 2020

3 Ledaren
Christer Olsson

4 Umeå BirdRace
Lars Berggren
(Lag De Desillisionerade)

6 Skellefteå Birdrace
Mattias Laisfeldt Södra Stå

8 En Skärgårdsbetraktelse-
Skräntärnor och Kustlabb
Göran Bylund

12 Kungsörnsprojektet
Västerbottens Län 2019
Per-Olov Nilsson

14 Rapport- Pilgrimsfalk
Per-Olov Nilsson

15 Förnyade krafter av länets
jaktfalks inventeringar
Per-Olov Nilsson

16 Lyckad häckning av Vitryggig
hackspett i Västerbotten
Christer Olsson

20 Fågelskådarresa med siktet på
nordöstligt stäpp
Anna Hallmén

27 Grappos alternativa fågelfakta
#6 Gökytan
Andreas Garpebring

28 Svenska ringmärkarmöte
Ritu Andersson

29 Stora Fjäderägg
Fågelstation 2019
Niklas Andersson

31 Dikter från ett hjärta
Gunnar Balgårs

34 Vårprogram
Umeå Fågelförening

Fåglar i Västerbotten

Utgiven av Västerbottens Ornitologiska Förening (VOF).

Fåglar i Västerbotten är VOF:s medlemstidning och får med 2 nummer + fågelrapporten för landskapet Västerbotten varje år.

Tidningen är beroende av att medlemmarna själva är med och bidrar med artiklar, då allt arbete med tidnignen görs på ideell basis. Tidningen har högt i tak och både artiklar med vetenskaplig liksom med populärjournalistisk prägel är välkomna. Har du en fågelrelaterad artikel på lager? Kontakta någon i redaktionen!

FiV redaktionen:
Christer Olsson (ansvarig utgivare och redaktör)
Sofiehemsvägen 76A, 90738 UMEÅ
olssoncito@hotmail.com
070-3727935

Ritu Andersson (redaktör)
ritu.andersson@gmail.com
073-0644936

Petra Sjödin (redigerare)

VOF:s styrelse 2020

Bertil Strömberg (Ordförande)
Lövöudden 150 913 33 Umeå,
070-656 09 82
bertil.stromberg@eidola.se

Christina Adolfsson, (Kassör)
Stöcksjö Åsarvägen 37
905 80 Umeå
christina.adolfsson@umu.se
Tel: 070-591 51 78

Dag Österlund (Webansvarig)
dag.osterlund@gmail.com

Per-Olof Nilsson (Ledamot)
Agnes Eriksson (Ledamot)
Hanna Eriksson (Ledamot)
Jan Eriksson (Ledamot)
Jan-Erik Wallin (Suppleant)
Christer Olsson (Suppleant)
Vill du nå samtliga i styrelsen gör du det enklast här: Vofstyrelsen@gmail.com

VOF

Västerbottens Ornitologiska Förening (VOF) är en fristående länsförening under BirdLife Sverige. En lokal fågelföreningar finns för närvarande i Umeå. VOF arbetar för att främja fågelskydd och fågelstudier i Västerbottens län samt att öka kontakten mellan fågelintresserade i länet. Alla, oavsett kunskapsnivå är hjärtligt välkomna i föreningen. Medlemskap löses genom att sätta in medlemsavgiften på föreningens plusgiro PG 12911-4. Årsavgiften för medlemskap är 200:-. Ungdomar under 18 år betalar 100:-. Ytterligare familjemedlemmar boende på samma adress kostar 50:-/pp Och då får hushållet en tidning.

Skriv namn, adress samt syftet med din betalning i meddelandefältet vid plusgirobetalning. Som medlem erhålls två nummer av tidskriften Fåglar i Västerbotten samt fågelrapporten för landskapet Västerbotten varje år.

Stoppdatum för inskick av material till nästa nummer är 4 oktober

Omslag: Framsidan: Vitryggig Hackspett. Foto: Petra Sjödin
Baksidan: Sibirisk Rosenfink. Foto: Andreas Garpebring

Ledare

Christer Olsson

En dag i maj 1976 damp det ner ett brunt kuvert i min brevlåda. Det visade sig innehålla ett tio sidor tjockt häfte med ett murrigt grönt omslag, på vilket den typiska logotypen med den blå kärrhöken avtecknade sig.

Det var det första numret av Fåglar i Västerbotten jag höll i min hand den dagen. Redaktör var Thomas Nihlén. I det historiska första numret kunde man läsa en kort presentation av vad Västerbottens ornitologiska förening (VOF) är för något, om en kurs i elementär fågelkunskap, rapport från en exkursion till Brånsjön, om ett inomhusmöte i oktober 1975 samt rapporter från Skogsgruppen, Berguv Nord och Storholksprojektet.

Skulle den långa räcka av tryckta häften som inleddes med nyss nämnda skrift för gott rundas av i och med utgivningen av det sista numret från 2019? När Albin Enetjärn tackade för sig och sin framgångsrika tid som redaktör i ledaren i sista numret från 2019, tydde allt på det. Ingen ny redaktör fanns i sikte.

Detta väckte några ryggmärgsreflexer hos undertecknad. Några sömnlösa nätter följde med tankar som får bli en travesti på John F. Kennedys berömda ord: Tänk inte på vad VOF kan göra för dig, tänk på vad du kan göra för VOF!

Ett VOF utan medlemstidning är en förening som tappat en viktig del av

Christer med en vitryggig hackspett hona
Foto: Petra Sjödin

sin själ, enligt min mening. Snart var en ny redaktion utformad, där de övriga som ingår är Ritu Andersson och Petra Sjödin. Två stjärnor på layout, bildhantering och komplicerade datorprogram (tack och lov, utbrister undertecknad). En skrift av gammalt hederligt slag ger enligt min mening föreningens medlemmar en starkare anledning till att fortsätta att betala in medlemsavgiften.

Nu ligger det här – första numret från en ny redaktion. Vi får se hur länge återupplivningsförsöket varar, men i alla fall ”tills vidare”. Så, kära läsare av dessa rader: Fortsätt att skicka in material, det är det säkraste sättet att hålla detta alster vid liv.

Umeå Birdrace 2020, 28:e upplagan

BirdRace *Foto: Petra Sjödin*

Vårt lag (De Desillusionerade) hade ”flyt” under föregående års tävling, vilket resulterade i att vi vann. Med vinsten följer ansvaret att arrangera årets Birdrace. Planeringen har pågått under lång tid. Valet av lokal för middagen föll tidigt på restaurang Örnen ute på Ön.

De sista två veckorna är intensiva eftersom alla anmälningar då ska tas emot. Frågan är hur mycket större (avseende antalet deltagare) racet kan bli. I år deltog 32 lag bestående av 114 personer varav 108 var med på middagen. Begränsningen ligger i svårigheten att hitta en lämplig lokal för middag och artgenomgång. De som hamnar långt bak i lokalen har svårt att höra och se. I år snabbades artgenomgången på genom att vi i förväg hämtade in uppgifter om de 14 vanligaste arterna samt antalet körda kilometer. Uppgifter som vi lade in innan artgenomgången började.
För de flesta lagen börjar förberedelserna inför racet redan före jul. Inför ett birdrace är det viktigt att ha lagt upp en bra strategi. Ska man vinna räcker det inte bara med en bra sådan, dessutom måste man ha turen på sin sida. För alla lag är Artportalen en viktig kunskapsbank inför racet. Sista veckan innan tävlingsstarten är det märkligt få rapporter där.

Förutsättningarna inför den stora dagen såg i år lovande ut. Flera tecken så som en mild vinter med lite snö och öppet hav pekade på förhand mot ett nytt rekord i antalet sedda arter. Efter sammanställningen på kvällen visade det sig att årets resultat trots allt blev tämligen normalt. Orsaken

var att lördagens väder inte var optimalt, molnigt med lätt underkylt regn och dålig sikt. Vinnande billag, ”Påven/Buzz buzz” såg 38 arter. Bästa miljöklasslag (alternativa färdsätt till bil), ”Zoothera Bikers” såg 29 arter. Sammanlagt noterades 54 arter under tävlingen. I år sågs en ny ”raceart” av lag ”STRix”, nämligen en skrattmås. Bland miljöklasslagen är det inte ovanligt med varierande färdsätt. Nyblivna föräldrar har till exempel ”rejsat” med barnvagnar. Årets mest udda färdsätt stod lag Sandlöparna för, de joggade.

I samband med middagen delas ett antal priser ut. Lag De Desillusionerade delar årligen ut priset ”Fågel Therese”. Det är ett vandringspris som går till den skådare som har hittat och på ett osjälviskt sätt larmat ut en ovanlig fågel till glädje för andra. Årets Fågel Therese tilldelades Birger Risberg för upptäckten av kornsparven vid fodercentralen i Holmsund, några dagar innan föregående års race. Sedan fick Tommy Magnusson ett pris/omnämnande för sitt engagemang för rapportsystemet Band och Ulf Skyllberg fick en utmärkelse för sin upptäckt av sträcklokalen Klubben vid Sörmjöle. Lag som hittar en ny raceart får motta ett pris i form av en träsnidad azurmes, vilket i år gick till lag ”STRix”.

Ett särskilt tack vill vi rikta till våra sponsorer Cyberphoto, Metsä Board Husums Fabriker och Pappers avdelning 143.

Efter en intensiv dag är det ändå skönt att få gå och lägga sig. Det är också skönt att det är ett år till nästa gång. Då är vi tillbaka på startlinjen, med en ny strategi och laddade till

Lars Berggren lag De Desillusionerade

Vinnande laget Påven/Buzz buzz Foto: Christer Laggar

Här är resultaten för de tio bästa lagen i respektive klass. Resultatlistan i sin helhet finns att finna på föreningens hemsida.

Lagnamn	antal arter	sträcka (km)
Bilklass:		
Påven/Bazz Bazz	38	152
Vinna eller dö	37	146
Kaffe å bulla	36	106
Längre än Järnäs	36	142
Hypercoolius	35	138
Birding Nestors	35	146
De Desillusionerade	35	179
Dippers	34	138
Vi vill int Vinn	33	100
Brånsjön	33	106
Miljöklass		
Zoothera Bikers	29	40
The Ski's are no limit	28	29
Tour de Sidensvance	28	57
Re-e(k)rat	27	22
Cykliska Supermesarna	27	52
Saturday for future	26	31
Sky High	25	31
Bussiga Ben	23	30
Buskskvättorna	22	17
Sandlöparna	22	25

Skellefteå Birdrace

Dvärgsparv i Skellefteåhamn Foto: Jan Roslin

Sista helgen i januari går Skellefteå fågelförenings birdrace av stapeln. Öppet hav och goda väderförhållanden bäddade för ett rekordår. Läs Mattias Laisfeldts upplevelser från dagen.

Stämningen andades som vanligt en återhållen upprymdhet när de sju lagen samlades vid startpunkten. Den allmänna, men outtalade, känslan var att detta race skulle kunna bli fantastiskt.

Kanske skulle till och med rekord kunna slås. Förutsättningarna var i alla fall goda: Klart väder med svag vind och några minusgrader i kombination med öppet hav, lite snö samt träd och buskar som dignade av bär. Att det aldrig tidigare skådats så stora mängder trast och grönsiskor i januari triggade fantasin. Så det var med stora förhoppningar startsignalen gick.

Men för en gångs skull valde deltagarna att dra sig ett tiotal meter österut istället för att hoppa in i bilarna. Anledningen var de cirka 70 steglitsar som satt och höll hov i några rönnar vid parkeringen. När väl det var avklarat var det OK med rivstart...

Unik obs för i år

Första halvan av racet flöt på bra. Och när dvärgsparven hoppade omkring under en matning i Skelleftehamn, precis som den gjort när den upptäcktes i det sista dagsljuset dagen innan, kändes det bra. Tävling i all ära, men det var ett ögonblick som i mina ögon klev över gränsen till vad som ska hållas hemligt. Beslutet att larma ut den till de övriga lagen kändes enkelt. Så skulle jag ha önskat av andra. Och kanske var det känslan av att vara nöjd som gjorde att andra halvan gick tyngre. När vi på kvällen åter samlades för den sociala delen av racet, middag och artgenomgång, visade det sig att 2020 var långt ifrån ett rekordår. Trots att hela fyra nya arter för racet sågs (dvärgsparv, vitryggig hackspett, rödvinge- och dubbeltrast) landade det totala antalet arter på 41 vilket är 16 arter färre än rekordåret. Det öppna havet gav bara en art, knipa. Och det sågs varken svan, måsfåglar, ugglor eller hökar för att nämna några. Kopparpendeln (Erik Normark, Fredrik Sjöström och Sune Lundström) behärskade racet bäst och drog in 35 arter.

Förhoppningar

Redan vid uppvaknandet nästa morgon började tankarna kring nästa års race snurra. Vad man borde göra, var man borde åka etc. Oavsett om det gått bra eller inte finns ett ständigt sug efter detta strålande ljus i januarimörkret. Jag önskar dock att fler skulle vilja dela denna upplevelse med oss. Som det är nu är vi samma lilla gäng år efter år.

Jag vet att det finns många fler i området med ett starkt intresse för fåglar, men som kanske känner att steget in i en större gemenskap är för stort att ta. Ni är väldigt välkomna in i vår familj. Man måste inte tävla, det räcker med att delta och njuta.
Vi ses nästa år, lördag den 31/1.

Mattias Laisfeldt, Södra stå

En skärgårdsbetraktelse – skräntärnor och kustlabb

Adult skräntärna som under kvällen passerade förbi.

Göran Bylund, en rutinerad fågelskådare från Umeå-trakten berättar här om sina funderingar kring skräntärnor och kustlabbar. Att se skillnader på kön och ålder bland dessa arter är inte lätt varvid tankarna kring deras sociala samspel började gro.

Under sommaren 2019 gjorde jag iakttagelser ute vid havet som fick mig börja tro att olika par/grupper av kustlabbar kan ha ett ganska utbrett socialt umgänge med varandra.
Det hela började med att jag i början av juli satt i stensoffan på utsidan av ön, Lilla Bergön, utanför Örnsköldsvik, där min familj har en sommarstuga. Jag satt beredd med kikare och kamera i soffan, som så ofta tidigare, då jag fick syn på två skräntärnor som jagade varandra. Fåglarna försvann in i sundet mellan ön och fastlandet, men strax kom en adult skräntärna tillbaka och passerade ganska nära framför mig. Jag fotograferade fågeln. Någon dag senare fick jag återigen se en skräntärna från stensoffan och den här gången höll fågeln en stadig kurs söderut med en fisk i näbben. Mina observationer fick mig att börja fundera litet på om det kanske kunde finnas häckande skräntärnor i närheten av Lilla Bergön? Tidigare år har jag i slutet av varje sommar ibland sett någon/några skräntärnor runt

Min nyupptäckta fågellokal på Ällön.

ön, då ofta i sällskap med en eller två ungfåglar. En häckplats för skräntärna i närheten av ön var ju kanske möjlig? Jag började bli litet nyfiken på att undersöka saken och efter att ha tagit en titt på ett sjökort över området rodde jag iland till fastlandet en eftermiddag några dagar senare.

Efter att ha vandrat cirka 3 km kom jag ut till ett område med fina rödaktiga klippor. I norr kunde jag se Själbådan, ett litet skär långt ut i havet nordost om ”vår” sommarstugeö, i öster öppet hav, i söder två öar med namnet Skagsflasorna och i sydväst visste jag att Skagsudde med dess fyr låg, dock dold bakom en bergsknalle från min position.

Min tanke med att ta mig hit var att observera eventuella skräntärnor då de flög in med fisk mot Skagsflasorna och därifrån tillbaka mot norr för att ge sig ut på fiskejakt kring vår ö. Ja, jag misstänkte alltså att eventuella häckande skräntärnor höll till på/kring Skagsflasorna. Jag hade ju några dagar tidigare sett en skräntärna med fisk i näbben flyga över mig, ute på ön, i riktning mot Skagsflasorna.

Jag slog mig ner på en klippa med kamera, kikare och fika. Det skulle inte dröja länge innan en skräntärna faktiskt passerade över mig i nordlig/nordvästlig riktning. Jag upptäckte fågeln litet för sent för att kunna avgöra om den verkligen kom från Skagsflasorna, men troligtvis kom

den därifrån. Det skulle visa sig senare under sommaren att flera skräntärnor höll till ute på/vid Skagsflasorna. Jag återvände nämligen åtskilliga gånger till den här platsen under sommaren. Om skräntärnor verkligen häckade där ute kan jag dock inte helt säkert säga.

Tillbaka till den första dagen på min nyupptäckta fågellokal.
Plötsligt fick jag syn på en ljus fas kustlabb som hade dykt upp från ingenstans och närmade sig mig norrifrån i hög hastighet tätt över klipporna. Tankarna gick till en pilgrimsfalk i attackflykt. För ett kort ögonblick trodde jag att labben riktade in ett anfall mot mig, men nej, som tur var hade den siktet inställt på något annat.

Fågeln passerade mig på kanske bara fem meters håll och fortsatte sedan söderut över havet, tätt över vattnet för att sedan göra en brant stigning upp mot en annan labb (mörk fas) som jag först nu upptäckte. Häftigt! Jag tänkte att det kanske var en revirstrid, där den ljusa labben skulle jaga bort den mörka, men jag kunde inte upptäcka någon tydlig aggressivitet mellan labbarna. Istället följdes de åt ett tag och försvann söderut. Litet senare såg jag tre kustlabbar tillsammans, en ljus och två mörka.

Nästa kväll var jag tillbaka på klippan med kikare, kamera och fika. Även denna gång dök den ljusa kustlabben upp. Kommandes norrifrån passerade den mig på rätt nära håll, gjorde en sväng och återvände mot norr. Efter ett tag såg jag den tillsammans med en mörk fas kustlabb och de bägge fåglarna jagade tärnor och måsar vid ett skär med häckande

Kustlabb: från vänster ljus fas och till höger både ljus och mörk fas.

måsfåglar strax norr om min position. Senare på kvällen upptäckte jag tre kustlabbar (mörk fas) som på hög höjd flög omkring varandra. Det jamande lätet hördes när de drog sig norrut och strax uppenbarade sig den ljusa kustlabben.

Fågeln tog litet höjd upp mot de tre nykomlingarna, men återvände efter en stund till en plats några hundra meter norr om mig, dold bakom skog och klippor. Det skulle visa sig att den ljusa kustlabben och en mörk kustlabb verkade ha den här platsen som sin bas. Kanske en häckplats, men jag fick aldrig se några ungfåglar under mina kommande besök. Det sista besöket gjorde jag den nionde augusti. Varje gång det dök upp labbar gick den ljusa kustlabben upp och mötte nykomlingarna. Ibland även den mörka kustlabben.

Jag upplevde aldrig att det var någon aggressivitet mellan fåglarna utan de verkade bara flyga omkring varandra. Ibland i par som när flygplan flyger i så kallad rote eller så flög de bara omkring varandra litet ”huller om buller”. Samtidigt som ”mitt” labbpar, den ljusa och mörka kustlabben, verkade hålla till några hundra meter norr om min observationsplats, kunde jag samtidigt se en eller flera kustlabbar ute vid Skagsflasorna.

Vid flera tillfällen under mina återkommande besök fick jag dessutom se hur ”mitt” labbpar tog sig ut till Skagsflasorna för att där mötas av andra kustlabbar (de flesta mörk fas). Inte heller nu kunde jag se någon aggressivitet mellan labbarna, utan istället verkade de ha flyguppvisningar för/med varandra. Totalt nio gånger besökte jag ”min” nya fågellokal sommaren och varje gång fick jag se flera kustlabbar, som mest femsex stycken samtidigt över Skagsflasorna. Vid ett tillfälle fick jag se sju kustlabbar samtidigt som flög omkring varandra, dock från vår sommarstugeö, men troligtvis uppehöll sig de fåglarna också i närheten av Skagsflasorna.

Avslutningsvis kan jag konstatera att det verkar som om kustlabbarna helt enkelt emellanåt träffades litet för att umgås. Ett liknande beteende fick jag bevittna sommaren 2018 i Grössjön utanför Umeå, men då var det fråga om storlommar.

Det skulle vara intressant att veta om det finns andra skådare som har gjort liknande iakttagelser när det gäller kustlabbar.

Text och bild Göran Bylund

Kungsörnsprojektet Västerbottens län 2019

I år rapporteras ett rekordår för Kungsörnarnas återväxt i Västerbotten. Orsaken bakom det förklaras här av Per-Olof Nilsson, projektansvarig för kungsörnsarbetet i länet.

Äntligen kom det toppår som vi väntat på så länge. Det blev nytt rekord för länet 2019 med 89 inräknade ungar. Man får gå tillbaka till åren 2004 och 2008 för att komma upp i liknande siffror: 2004 blev det 87 ungar och 2008, 80 ungar. Då fanns 143 respektive 167 kända revir, i jämförelse med 202 kända revir 2019. Genom årens lopp har antalet besatta revir aldrig varit fler än kring etthundra. Siffran har åkt upp och ner kring 100-strecket, i år var 102 revir besatta.

Orsak och verkan

Vad beror då årets rekord på? Efter flera års ökning av skogsfåglar och fjällripa, i vissa områden, tror jag att våra kungsörnshonor var i mycket bra skick och därigenom fixade de tuffa tag som krävs för att klara en lyckad häckning på våra breddgrader. Att det sedan också levererades mat till de ruvande fåglarna gjorde inte saken sämre. Maten räckte även ungarna. Dessutom gick det riktigt bra för fjällreviren, allt detta sammantaget gjorde att vi kunde nå ett sådana toppår.

Även i år såg det ut att bli en snöfattig vinter och vår. I slutet av februari var många bon i princip snöfria, bevisligen fanns det örnpar som lade sig att ruva redan då. I mars kom snön, vilket innebar att bona inte blev snöfria förrän i slutet av månaden. Många

Ibland får örnarna börja bygga bo uppe på snön.

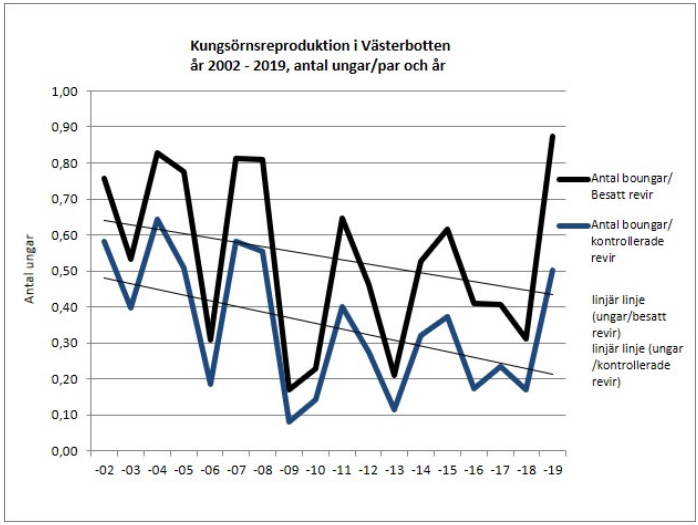

Det är inte alltid lätt att vara kungsörn, här översnöad hona på bo.

Foto: SLU (Umeå) kameraprojekt

Gott samarbet

All denna kunskap har vi fått tack vare SLU:s kameraprojekt, där vi haft kameror i ett antal bon i Norrland och Dalarna. Kanske kunde årets siffror ha varit ännu bättre, men tyvärr kom ett snöoväder i början av maj, precis vid de tidiga örnparens kläckningstid. I Västerbotten har vi inte lyckats inventera efter de krav som Naturvårdsverket har satt upp för intensivinventering, men i många revir har vi gjort det antal spaningstimmar som metoden kräver, samt haft en bra uppföljning

Häckningsframgång sen 2002 till 2019, med en tydlig nedåtgående trend i

i augusti och september för att hitta flygande ungar som vi tidigare missat.

Jag vill passa på att rikta ett stort tack till alla de inventerare som år efter år lägger ner så många timmar i örnskogen från vårvintern till i början av hösten. Tack också till länsstyrelsen och naturbevakarna för ett gott samarbete samt för de medel vi får för att bedriva denna inventering. Tack vare detta samarbete kan vi presen

tera ett resultat för hela länet. Nu ser vi framåt mot ett nytt trevligt kungsörnsår.

Kungsörn Västerbotten, P-O Nilsson

Rapport - Pilgrimsfalk

Pilgrimsfalk

Dystra resultat av fjolårets pilgrimsfalksinventeringar. För mycket snö i månadsskiftet april – maj och en hel del regn i juni kan vara två orsaker till de låga siffrorna av häckningsframgång för Västerbottens pilgrimsfalkar, säger projektsamordnare Per-Olof Nilsson.

Sen 2008 har Kungsörnsprojektet även tagit sig an uppföljning av pilgrimsfalkens häckningsframgång i länet. Dessa inventeringar görs med i stort sett samma folk som arbetar med kungsörnen i länet. Vi inventerar både kända häckningslokaler och letar nya lokaler.

Under april börjar inventeringssäsongen. Pilgrimsfalkarna brukar vara på plats här i Västerbotten från slutet av april till i början av maj, då vi brukar göra vårt första besök. Därefter inventerar vi gamla och nya lokaler från juni till i början av augusti. Det gör vi för att se om det finns falkar på lokalerna samt för att se om de har gått till häckning. Senare på sommaren räknar vi ungarna i de lyckade häckningarna.

I Västerbotten har vi för närvarande 40 kända lokaler (revir). När det gäller storfalkar känns det bättre att tala om lokaler istället för revir. Pilgrimsfalkarna håller inte på samma sätt ihop i paren och kan ofta byta platser. 2019 kontrollerades 38 av de 40 kända lokalerna. Inga nya revir hittades, men 23 av reviren var besatta av en eller två falkar. På elva lokaler kunde vi konstatera lyckad häckning och

19 ungar kunde så småningom räknas in, tyvärr blev inga ringmärkta. Det här innebär att årets resultat är det sämsta sedan 2012. Det året hade vi bara 21 lokaler som kontrollerades och inga ungar som ringmärktes. Tyvärr blev 2019 ett ganska konstigt inventeringsår när det gäller pilgrimsfalk. Få falkar passerade Umeälvens delta och framför allt så stannade de inte någon längre tid. De första pilgrimsfalkarna var redan i början av april vid sina lokaler. Det kom ordentligt med snö i månadsskiftet april – maj och en hel del regn i juni. Kanske kan det vara orsakerna till det dåliga resultatet.

Text och bild Per-Olof Nilsson

Förnyade krafttag av länets jaktfalksinventeringar

I Västerbotten inventerades jaktfalken av länsstyrelsens naturbevakare under åren 1998 – 2009. Sen dess har ingen uppföljning skett förrän 2018. Nu har Västerbottens ornitologiska förening tagit sig an uppgiften att få en uppfattning om jaktfalksbeståndet i länet. Läs om det arbetet här.

År 2018 bestämde vi inom Kungsörnprojektet att vi också skulle ta hand om och se till att jaktfalksinventeringarna i länet kom igång igen. Jaktfalken är en a rt som vi i Västerbotten har väldigt d ålig koll på. En viss minskning av beståndet i de nordiska länderna har man dock kunnat konstatera. Tyvärr har inventeringarna i många länder inte varit heltäckande. I Västerbotten inventerades jaktfalken av länsstyrelsens naturbevakare under åren 1998 – 2009. Toppåret var 2005 med 16 lyckade häckningar och 44 inräknade ungar.

Under dessa två inledande år har vi varit fem – sex aktiva personer. År 2018 var det mest Vindelfjällens och Marsfjällets naturreservat som kunde inventeras på grund av att projektet var i nystartsfas.
Under 2019 utökades inventeringsområdet även till Storumans fjällvärld. Det här året hade vi också tre inventerare som var ute med skoter och skidor i april – maj, då det är störst chans att upptäcka var jaktfalkarna håller till. I och med att det varit ett uppehåll av inventeringar i tio års tid och jaktfalkarna använder sig av korpbon, är det inte säkert att de är kvar på samma ställen som när länsstyrelsen aktivt inventerade dem. Det kommer att ta tid att hitta rätt på dem igen och givetvis bli ännu svårare om de har minskat i antal.

Genom tidiga vårvinterinventeringar med skoter och sedan med helikopterinventeringar i juni lyckades vi besöka 42 av de gamla och i något fall en ny lokal som vi hittade under 2018. Vi har 52 lokaler uppsatta i våra listor och under 2020 skall vi försöka besöka alla de gamla kända lokalerna samt hitta igen falkarna i dessa revir men även försöka hitta nya lokaler. Resultatet från de 42 besökta och de nio besatta lokaler blev fyra lyckade häckningar med elva ungar. Ett inte alltför upphetsande resultat. Ett extra stort tack till Christian Emilsson, Bo Sjögrund, Isak Wahlström f ör deras insatser under vårvinterinventeringarna i april och maj. Även ett stort tack till Bjarne Modig som har bistått i helikopterinventeringen under juni. Pengar till inventeringarna har vi sökt och fått genom Alvins fond.

Text och bild: Per-Olof Nilsson

Lyckad häckning av vitryggig hackspett i Västerbotten

Vilken tur att det är många som är intresserade av fåglar! Om länsstyrelsen i Västerbotten inte fått det här tipset om en observation av ett vitryggigt hackspettspar, så hade den här glädjande historien gått oss om intet. Läs här Christer Olssons egen personliga berättelse.

Den sista dagen i maj 2018 blev jag uppringd av en länsstyrelserepresentant som berättade att han samma morgon fått ett samtal som verkade mycket intressant. Han i sin tur hade blivit uppringd av en fågelkunnig person som sa sig ha sett både en hanne och hona av vitryggig hackspett dagen innan på en plats i länets inland. Personen hade lämnat ett telefonnummer, som jag strax knappade in på min mobil.

Redan inledningsvis kände jag att personen i fråga verkligen visste vad han pratade om och att det inte rådde någon tvekan om att han hade sett rätt: hanne och hona av vitryggig hackspett, nära Bodbysund, inte långt från Burträsk. Med hjälp av en karta till hands kunde jag under vårt samtal blicka mig fram mot den plats som utgjorde berättelsens epicentrum: en strandskog intill en större sjö. Detta i ett område som veterligen ingen hackspettsinventerare ens befunnit sig i närheten av någon gång. I all hast prioriterades vårens inventeringsprogram om och nästa morgon var undertecknad och länsstyrelserepresentanten på plats för att om möjligt söka rätt på länets första fastställda häckning av vitryggig hackspett sedan 1995. Hanne och

Vitryggshane i en ovanlig häckningsbiotop

hona intill varandra i slutet av maj i något som på beskrivningen lät som en högst möjlig häckningsplats, är förstås något som hamnar högst upp på en hackspettsinventerares dagordning.

På plats i Bodbysund

Väl på plats vid femtiden på morgonen den första juni i beskrivna området var ett besviket suckande det första som undslapp mig. Det här var inte riktigt vad jag föreställt mig; i och för sig ett tämligen lövrikt område, men inte så stort – mestadels i form av en strandskog som var cirka 25 meter bred med en del grova aspar, lite björkar och gråalar, men var fanns de döda stammarna? Ett vitryggsrevir nästan utan döda träd är inte något som förslår.

Nåväl, med utgångspunkt i uppgiftslämnarens sakliga och högst trovärdiga beskrivning i ryggen, gick jag och min kompanjon metodiskt till verket. Den förste som började undersöka förekomsten av länets vitryggar, professor emeritus Lars Ericson, har berättat för mig att av de tiotalet häckningar han hittade i länets södra kustland från slutet av 1960-talet fram till 1975, låg alla utom en i döda, grova, avblåsta björkar – ofta ganska murkna sådana, gärna med en ticka som tak över ingångshålet. Jag riktade genast målmedvetet in mig på att i första hand finna ett sådant träd.

Redan efter en kvarts vandrande i den ställvis fuktiga och lätt gallrade strandskogen hittade jag en björk som stämde väl in på den beskrivningen. Minsann, fanns där inte ett årsfärskt bohål också! Cirka åtta meter upp. De tydliga märkena av nyligen avskavd näver under hålet visade på att där hade flitiga landningar skett under senare tid.

Det var alldeles tyst inifrån björken. I omgivningarna sjöng några löv- och trädgårdssångare i den ljuvliga, vindstilla och ganska soliga morgonen. Stående blickstilla, med all koncentration riktad upp mot det nyfunna trädhålet, fick jag höra ett dämpat ”köck” alldeles intill mig. Strax såg jag hur en hanne vitryggig hackspett med näbben full av mosade insek-

Årsfärskt bohål av vitryggig hackspett

ter blygt tittade fram bakom boträdets stam. Jag avlägsnade mig snabbt för att inte förstöra något stort som kunde vara på gång. På behörigt avstånd kunde jag snart i min handkikare se hur han snabbt och smidigt slank in i bohålet, befann sig där inne någon minut, för att sedan i rask flykt försvinna mellan strandlövskogens träd österut. Cirka tjugo minuter senare såg jag hur han avvaktande, etappvis var på väg åter mot boet. Än en gång med näbben fylld av insekter av större slag. Nu hade jag sett tillräckligt för att kunna anse att häckningen var säkerställd.

När jag senare under morgonen ringde upp den i landet ansvarige i Projekt vitryggig hackspett, Kristoffer Stighäll, fylldes mobilen av glada tillrop och en allvarsam uppmaning om att lägga locket på helt och hållet. Närgångna naturfotografer eller illvilliga boplundrare skulle inte ges minsta chans att spoliera det som nu pågick i den döda björken där vid Bodbysund.

Återbesök

Om eftermiddagen den sjätte juni var jag åter vid häckningsplatsen. Hannen sågs strax vid boträdet, men den stora euforin förbyttes strax i förskräckelse. Rakt under bohålet låg två döda, nästan fullvuxna ungar av vitryggig hackspett – bitna i stycken med fjädrarna spridda över marken. Men hannen var alltjämt orolig och kom åter mot boträdet med näbben full av en insektscocktail.

Efter klättrande på medhavd stege upp till det sju – åtta meter över marken belägna bohålet, kunde konstateras att där inne fanns det alltjämt en tiggande unge kvar. När den togs ut i dagsljuset, visade det sig vara en hanne som var i ålder att lämna bohålet endera dagen. Han försågs med dels en sedvanlig aluminiumring, men även med en blå plastring om benet. Därefter avlägsnade vi oss snabbt för att avvakta. Tack och lov kom hannen åter och matningen fortsatte. Länets första säkerställda häckning sedan 1995 (på Stora Tuvan) var därmed ett faktum.

Ett späckat inventeringsprogram under återstoden av sommaren tillät tyvärr inte ytterligare besök i området. Tanken på att det rent skoglig sett var ett ganska oväntat revir, med en ur vitryggssynvinkel ganska trivial lövskog, gnagde inom mig under de kommande veckorna. Hade det skett en häckning i ett sånt här område – hur stort mörkertal borde det då inte finnas i vårt län?

Efterarbete och reflektioner

När allt lugnat ner sig på inventeringsfronten, begav jag mig en solig dag i början av oktober åter mot den vitryggiga hackspettens boträd. Kristoffer Stighäll hade givit mig i uppgift att närmare kartlägga de skogliga kvaliteterna i området för att se om där fanns ett biotopmässigt underlag för en hållbar etablering av ett vitryggsrevir. Kristoffer undersökte närmare de fjädrar jag samlat in från de döda ungarna under boet och kom fram till att ekorre var den sannolika marodören.

Där i oktober gavs möjlighet till att i lugn och ro titta närmare på boträdet. Det mätte 36 centimeter i diameter i brösthöjd, var ganska hårt i veden; sannolikt hade det blåst av ett par meter ovan bohålet på grund av sitt vindutsatta läge vid sjön. Därtill var det nära nog det enda trädet i omgivningarna som stämde in på beskrivningen: död, grövre, avblåst björk. Ett område på 1 090 hektar på en – två kilometers avstånd från boet kartlades biotopmässigt. Av denna yta utgjordes 57 hektar av vad som skulle kunna anses vara mycket lämplig biotop för vitrygg (med gott om död gråal, grövre sälg, asp eller björk), 89 hektar kartlades av relativt intressant vitryggsmiljö/intressant efter gallring av gran samt 944 hektar som bestod av öppen åker eller mer eller mindre renodlad produktionsskog. Inget sammanhängande område av idealisk vitryggsbiotop mätte mer än 1,7 hektar. Inte undra på att området vid en första anblick liknat allt annat än ett typiskt vitryggsrevir.

Det kom, såvitt är känt, att göras endast ytterligare en enda vitryggsobservation inom det här reviret fram till slutet av 2019, trots noggrann inventering i början av april 2019. Det var av en hanne som besökte en talg tredje mars 2019 hos en person som bor cirka 1,5 kilometer från boträdet. Foto bekräftade riktigheten i observationen.

Efter konsultation med Kristoffer Stighäll beslutade vi att offentliggöra den här efterlängtade häckningen, eftersom biotopen i omgivningarna inte visat sig hålla måttet för att vara potentiellt intressant som mångårigt vitryggsrevir samt att det såvitt vi vet inte fanns någon revirhävdande vitryggig hackspett i eller kring detta revir våren 2019.

Text och bild Christer Olsson

Fågelskådarresa med siktet på nordöstlig stäpp

Västra Mongoliets halvökenlandskap: Foto: Anna Hallmén

Exotiska fåglar, storslagen natur och ett land som inte många fågelskådare besökt, lockade Anna Hallmén och hennes fågelskådarkompisar Andreas Garpebring, Julia Pettersson och Maria Nilsson till att bege sig ut på en månads ringmärkaräventyr i Mongoliet. Läs om en resa utöver det vanliga.

Idén till vår resa uppstod efter att vi träffat ett par representanter från Wildlife Science and Conservation Center of Mongolia när de var och gästade SLU i januari 2018 och berättade om sitt naturvårdsarbete. Det var bland annat Batmunkh Davaasuren, som koordinerar ringmärkararbetet på landets fågelstationer, som kom att bli vår kontaktperson inför resan. Han blev vår nyckel in i ett land som annars är ganska svåråtkomligt rent logistiskt. Vi var borta 10 september till 6 oktober, eftersom det var då det fanns utrymme på fågelstationerna. Klimatet i Mongoliet är soligt och torrt under den här perioden, med temperaturer som kan nå upp mot 20 plusgrader på dagarna och 20 minusgrader på nätterna.

Den 9 september 2019 reste vi med flygbolaget Aeroflot till huvudstaden Ulan Bator. Därifrån flög vi direkt inrikesflyg till Khovd, en liten stad med 30 000 invånare cirka 150 mil väster om huvudstaden. Västra Mongoliet är ett bergigt halvökenområde vars högsta toppar sträcker sig omkring 4 000 meter över havet. Mellan bergskedjorna breder flacka bäckenområden ut sig med grunda

salt- och sötvattenssjöar. Där, precis som i övriga Mongoliet, är överbete ett utbrett problem. Många mongoler lever fortfarande ett traditionellt nomadliv, med stora hjordar av kor, får, getter och kameler som rör sig genom landskapet. I Mongoliet, som är tre gånger så stort som Sverige och bara har 3 miljoner invånare, finns det över 70 miljoner boskapsdjur! (getter, får, kor, kameler och jakar)

Maria Nilsson vid nätrunda i Khovd, bland havtornsbuskar och videsnår. Foto: Anna Hallmén

På den lilla flygplatsen i Khovd blev vi strandsatta, eftersom Batmunkh hade blandat ihop datumen. Personalen stängde och låste och där satt vi övergivna på en parkering mitt ute i ingenstans... Och kom på att vi hade glömt att spara Batmunkhs telefonnummer! Som tur var fick vi lift in till stan av ett gäng snälla mongoler och lyckades på omvägar få tag i Batmunkh via en lånad telefon. Vi blev till slut upphämtade med bil, provianterade på en mataffär och åkte sedan de sex milen till den nystartade ringmärkningsstationen ”Khovd bird ringing station”.

Ovanligt småväxt exemplar av vår europeiska nattskärra (ssp. plumipes)

Foto: Andreas Garpebring

Ringmärkargänget utanför fågelstationen i Khovd. Batmunkh (andra från vänster), Anna, Julia, Maria, Oliver (från Frankrike), Andreas, Anton (från Sverige) och Anton (från Danmark). Foto: okänd.

Khovd bird ringing station

Stationen ligger i de grönskande omgivningarna kring ett vattendrag och är därför en riktig oas för flyttfåglar. På stationen träffade vi Batmunkh, Anton från Danmark, Oliver från Frankrike och så svenske Anton Blanch, som bodde på stationen hela hösten. Rutinerna på ringmärkarstationerna i Mongoliet skiljer sig inte nämnvärt från våra rutiner (förutom att man måste jaga bort kor från näten med jämna mellanrum). Arbetet är generellt välorganiserat och all utrustning, litteratur med mera finns på plats. Man turas om att laga mat och utföra andra hushållssysslor. Maten i Mongoliet är främst baserad på kött och på fågelstationerna slaktas ett får eller en get med jämna mellanrum.

Eftersom två av oss är vegetarianer meddelade vi i förväg att vi ville laga vår egen mat. Standarden är ganska primitiv, maten lagas på en gasplatta, toaletten är en grop i marken och dricksvatten hämtas från en källa en bit bort. Stationen består av ett litet hus med två rum, ett sovrum och ett kök (som också fungerar som ringmärkarlab). Det är litet och trångt, så därför bodde vi i vårt medhavda tält. Den vanligaste fångstarten var bergstajgasångare och bland de lite ovanligare fynden fanns svartstrupig järnsparv, gräshoppsångare och vitkronad pungmes.

Eftersom ringmärkning är en relativt ny företeelse i Mongoliet samlar man in mer information kring varje fynd, fler biometriuppgifter, fler foton och mycket DNA-prover för att kunna

kartlägga olika underarter. Det var spännande att vara på en helt nystartad fågelstation eftersom vi aldrig visste säkert vad som kunde fastna i näten. En morgon stod vi och kliade oss i pannan över en märklig liten nattskärra som inte riktigt liknade någon av de redan kända arterna. Vad var det vi hade fångat egentligen? DNA-proverna visade senare att det var ett ovanligt småväxt exemplar av vår europeiska nattskärra (ssp. plumipes), men ovissheten var spännande så länge den varade.

På spaning efter mongoltrut vid saltsjön Durgun i nationalparken Khar Us Nuur. Foto: Anna Hallmén

Inte enbart ringmärkning

Efter fem dagar sa vi hejdå till våra nya vänner och åkte på en fem dagar lång tur i den stora nationalparken Khar Us Nuur med Batmunkh som guide. Detta var det dyraste vi gjorde på hela resan – den kostade cirka 5 000 kronor per person med helpension. Men turen tog oss till riktigt häftiga ställen och överskottet gick till fågelstationens verksamhet. Vi besökte den stora sötvattensjön Khar Us Nuur, en ypperlig fågelsjö som bland annat är hemvist åt den krushuvade pelikanen.Vi besökte också saltsjön Durgun spanade efter saiga-antiloper och tillbringade ett par dagar i Jargalantbergen som hyser världens tätaste population av snöleopard. Någon snöleopard fick vi inte se, men det var ändå magiskt att tälta några dygn på 3 000 meters höjd bland lammgamar, snöhönor och stenbockar som kastade sig utför branterna. Under de här dagarna lagade Batmunkh jättegod vegetarisk mat åt oss till frukost, lunch och middag. Innan resan ville Batmunkh att vi skulle skicka en lista på arter vi ville se under vår guidade tur. Vi sa bestämt att vi absolut inte ville jaga kryss, utan snarare uppleva naturen i lagom takt. De största upplevelserna är hur som helst svåra att planera. Som att få häpnas över grågamens verkliga storlek för att det råkar sitta en i vägrenen när man åker förbi. Ett midnattsrally i halvöknen där vi skrattade högt åt hästspringråttornas akrobatiska hopp i strålkastarljuset. Strupsång över en flaska vodka vår sista kväll innan avsked. Råka upptäcka en helt ny art för landet – en

I Khustain nationalpark: Världens enda vilda hästart, Przevalskis häst.
Foto: Andreas Garpebring

bronsibis. Stjärnhimlen över öknen. Kryssa gjorde vi ändå varje kväll i vår medhavda fågelbok, nedkrupna i sovsäckarna, för att sammanfatta dagen och minnas höjdpunkterna.

Under resans tredje vecka gjorde vi ett antal egna utflykter med Ulan Bator som utgångspunkt. Vi bodde ett par nätter i Khustain nationalpark och fick närkontakt med världens enda vilda hästart, Przevalskis häst.

Hästen utrotades 1969, men individer från djurparker har återintroducerats i det vilda sedan 1992. Nationalparken förvaltas av en icke-statlig organisation och turism är en viktig inkomstkälla. Parken skyddar ett stäpplandskap med gott om rovfåglar, murmeldjur, hjortar, gaseller och rovdjur som varg och pallaskatt. Det är värt att stanna över minst en natt eftersom djuren är lättast att se i gryning och skymning.

Vi vandrade också några dagar på egen hand i nationalparken Gorkhi-Terelj. Parken är en del av ett skyddat naturområde som sträcker sig från Ryssland nästan ända ner till Ulan Bator. Den skyddar en del av den mongoliska tajgan som ligger i ett bälte längs den rysk-mongoliska gränsen. På några dagars vandring hinner man förstås bara nosa på parkens ytterkanter, där naturen delvis är påverkad av bete och betesbränningar. För att uppleva de riktiga urskogarna behöver man förmodligen ta sig ut med helikopter. Hur som helst var det några riktigt fina dagar där vi fick rå om oss själva, strosa omkring bland gulnande lärk- och poppelskogar, spana efter kungsfågelsångare i häggsnåren och bestiga några lagom höga berg.

Nätrunda med vadarstövlar, Khurk fågelstation.
Foto: Anna Hallmén

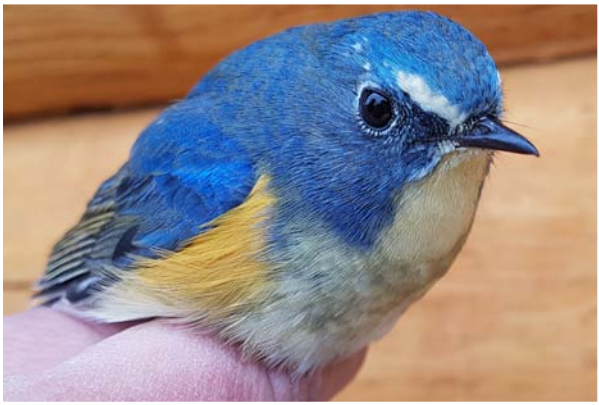

Bild: Adult, hane tajgablåstjärt. Foto: Maria Nilsson

Khurkh bird ringing

Vår sista vecka tillbringades på ”Khurkh bird ringing station” i Khentii-provinsen nordost om Ulan Bator. Dit var det en skumpig sju-timmars bilresa över stäppen från Ulan Bator. Åksjukepiller hade varit bra att ha! Stationen, som funnits sedan 2015, ligger i en dalgång i nord-sydlig riktning där många flyttfåglar passerar. Det finns ett nybyggt stationshus med labb och sovloft. Alla fick inte plats i huset, så vi bodde i en ”ger” (nomadernas traditionella tält) med en liten kokvrå och en kamin som höll oss varma när temperaturen kröp ner mot -20 grader på nätterna. Arbetet på stationen leds sedan några år tillbaka av en tjej som kallas Tusha. På stationen fanns också några praktikanter som studerade ekologi på universitetet.

Några av de vanligaste arterna i näten var tajgablåstjärt (!), sibirisk järnsparv, tajgasångare, ängssparv och tallsparv. Långstjärtad rosenfink och sibirisk trastsångare är exempel på ett par lite mer ovanliga arter. Extra glada blev vi över ett par rubinnäktergalar, hona och hane, som fångades trots att det egentligen var lite för sent på säsongen. En annan kul överraskning var den sibiriska rosenfinken som dök upp sista morgonen strax före hemresan och vars pärlemorskimrande fjäderdräkt aldrig kommer göras rättvisa i någon fågelbok.

Att resa i Mongoliet är en fantastisk upplevelse. Landskapet är storlaget och kulturen är förstås otroligt olik vår egen, men vi upplevde att mentaliteten hos människorna faktiskt påminner om den svenska. Folk är vänliga men har väldigt stor integritet. Kanske beror det på att både Sverige och Mongoliet är två väldigt glesbefolkade länder?
Här är lite praktiska tips utifall att någon blir inspirerad att göra en liknande resa. Det viktigaste rådet är att åka med ett öppet sinne och vara beredd på det mesta. Jag blev definitivt positivt överraskad!

Packning

Vi reste med varsin vandringsryggsäck (cirka 60 – 75 liter) och ett mindre handbagage. Vi hade med oss eget tält, uppblåsbara liggunderlag

Anna och Maria med den sibiriska rosenfinken
Foto Andreas Garpebring

och vintersovsäckar. Tältet kom till användning dels under vistelsen på Khovd fågelstation och dels under vår vandring i nationalparken Gorkhi-Terelj.

Vi hade med oss Trangiakök (gas fanns att köpa i Ulan Bator) och vattenfilter för att kunna vandra på egen hand. Vi delade på en tubkikare. En lärdom var att vi hade kunnat skippat regnkläderna och istället tagit med oss solskydd, för vi var helt sönderbrända efter vår resa, trots att det var så sent på året. Till fågelstationen i Khurkh hade det varit bra om vi haft vadarstövlar, eftersom fångstnäten var spända över en å.

Resa och logi

Det tar lång tid att resa inom Mongoliet. Även om det har byggts en del vägar de senaste åren är infrastrukturen fortfarande obefintlig på många håll. För några år sedan tog det tre dygn att åka buss över stäppen från Ulan Bator till Khovd (cirka 150 mil), men sedan en riktig väg byggts tar det endast ett dygn.

Det går också bra att flyga inrikes som vi gjorde, men tänk på att man får checka in max tio kg packning (eller betala för övervikt) och att tidtabellen för flyget kan ändras med mycket kort varsel... Det går att hyra bil om man vill resa på egen hand.

Standarden är att bilen hyrs med chaufför, vilket jag också rekommenderar med tanke på de obefintliga vägarna. Ett vanligare alternativ är att åka med på en exkursion med helpension, som arrangeras av något av alla de hostel (vandrarhem) som finns i Ulan Bator. Det vanligaste boendet på landsbygden är i nomadernas traditionella ger. I städerna brukar det finnas hotell och vandrarhem.

Kostnad

Totalt, inklusive utrikes- och inrikesflyg, tåg till och från Arlanda, visum, mat, resor och logi, gick resan på omkring 20 000 kronor per person. Vistelse på fågelstationerna inklusive mat kostade 15 USD per person och dygn.

Anna Hallmén

Julia Pettersson, Maria Nilsson och Andreas Garpebring ovanför fågelstationen i Khovd. Ingärdad mark är betydligt grönare än omgivande landskap på grund av att det är ett skyddat mot överbete. Foto: Anna Hallmén

Grappos alternativa fågelfakta #6:

Göktyta

Göktytan tycker själv att den är så otroligt spännande, alternativ och härlig bara för att den håller på med nycirkus. Den bara: Visst, jag är en hackspett men jag har faen aldrig hackat ett enda jävla hål i mitt liv! Näe, just det. Men bo i håll som nån annan stackars jävel fått hacka ut det duger det. Men att evolvera fram en riktig näbb o lära dig bearbeta trä själv det är du allt för fin för. En sån där känslig konstnärssjäl med näbben mitt i pannan va? Men skit i det då o sitt du där o gnäll-tyta på om att inget politiskt parti tar kulturfrågorna på allvar. Det är ändå ingen som lyssnar på dig.
#altfactbirds

Text och bild Andreas Garpebring

Svenskt ringmärkarmöte

Deltagare Foto Tuomo Kolehmainen

Fjolårets nationella ringmärkarmöte genomfördes i samarbete mellan Ringmärkningscentralen och Umedeltats fältstation. Det här var det tjugonde rikstäckande ringmärkarmötet och det första som anordnats norr om Gävle. Drygt 50 personer deltog och programmet innehöll ett tiotal intressanta föredrag, men också tid för att träffas och prata. Mötet inleddes med information och en lägesrapport från

Ringmärkningscentralen
om märkningar och återfynd. Under mötet presenterades verksamheten vid Umedeltats fältstation av Tomas Brodin och Niklas Andersson berättade om Stora Fjäderäggs fågelstation. BirdLife Sveriges ordförande, Lotta Berg, höll ett föredrag som behandlade frågan om när ringmärkning blir djurförsök och varför.

Deltagarna fick också höra om resultat från det första året med tajgasångarprojektet, resultat från en 33-årig långtidsstudie av svartvit flugsnappare (Linus Andersson), 40 års standardiserad ringmärkning vid Falsterbo (Sophie Ehnbom) moderniserade vingformler – en fascinerande matematisk studie av Måns Karlsson, sävsparvens flyttning och övervintring (Bo Nielsen), hur fiskgjusen påverkas av en ökad havsörnsstam (Jan Sondell) samt hur flyttfåglar genomför passagen av Sahara (Thord Fransson).

På kvällen berättade Andreas Garpebring om sin fågelresa till Mongoliet, där han besökte två av landets fågelstationer, med bilder på arter sällan eller ännu inte sedda i Sverige. På söndagsmorgonen fick deltagarna en uppskattad praktisk visning om hur man lagar fångstnät. Utanför hotellet noterades dessutom både tallbit och sparvuggla under helgen!

Mötet höll till på Västerbackens Hotell- och konferensanläggning i Holmsund under sista helgen i november 2019. Nästa möte kommer att hållas på Naturhistoriska riksmuseet hösten 2021.

Ritu Andersson

Stora Fjäderäggs fågelstation 2019

Året inleddes med att en ny stationschef för fågelstationen tillträdde, Niklas Andersson. Därmed får vi tacka Niklas Lindberg Alseryd, för sina 11-års trogna tjänst. I början av maj genomfördes den årliga arbetshelgen på Fjäderägg, som vanligt med stort fokus på hedmarksskötsel enligt avtal med Länsstyrelsen.

En helgmorgon i slutet av maj kunde vi ringmärka en morkulla som fastnat i nedersta våden på vår trippelhiss.

Det var den första morkullan som ringmärkts på ”Ägget” sen maj 1999, som i sin tur var den första.
Under maj - augusti låg ringmärkningsaktiviteten på Stora Fjäderägg på lågvarv, men några ringmärkarinsatser gjordes. Några kul arter som ringmärktes var bland annat mindre flugsnappare, bändelkorsnäbb och ett gäng rosenfinkar i början på augusti.

Niklas Andersson med en Hornuggla

Foto Albin Enetjärn

Om det är lugnt med fåglar på eftermiddagen tas näten ihop och man ägnar sig åt andra sysslor. Bland annat blir det en del nyttoarbete, främst rörande verksamheten vid fågelstationen. På den nationella ”Håll Sverige Rent-dagen” (21/9), plockade vi skräp utmed öns stränder. Längs två kilometer strand fick vi ihop sex

sopsäckar med främst plastskräp, ett bildäck och till och med ett bättre begagnat nattduksbord!

En taigablåstjärt blev ringmärkt den 18 september, en solig dag med västliga vindar över ön. Fågeln stannade på ön i några dagar efter ringmärkningen, för att fylla på sina fettreserver.

Tajgasångare fångad på Stora Fjäderägg.
Foto: Niklas Andersson

Sista dagarna i september var mestadels blåsiga, men några kul arter kunde ringmärkas såsom stjärtmesar, kungsfågelsångare, tajgasångare och jorduggla.

Den 17 oktober märktes årets första hökuggla. Under hösten lades en del tid på att försöka ringmärka ugglor nattetid, så allt från sparvuggla, pärluggla, hökuggla, hornuggla och jorduggla kunde märkas i år vilket inte hänt tidigare.

Antalet ringmärkta fåglar under året blev skralt, endast runt 6000 märkta, vilket kan jämföras mot fjolårets 10000 ringmärkta. Vi hade otur med vädret under större delar av hösten, med ihållande, hårda västvindar och nederbörd. Bortsett från augusti och en vecka i september hade vi relativt god bemanning under hösten.

Niklas Andersson

Pärlugglor på Stora Fjäderägg Foto: Patrik Wildjang

Dikter från ett hjärta

Text och Bild: Gunnar Balgård

STORA FJÄDERÄGG

Omgiven
av dessa sorterade stenklot
med en barndom i havet, sitter

jag på bänken
vid fyren. Solen gäckas
bakom ett moln. Ett rönnträd

är översållat av djupröda
klasar, dess grenar
vajar i vinden. Längs horisonten

vandrar en milslång fårhjord
av ulliga moln. Över mitt skrivblock
vandrar en fluga.

Jag är återigen gäst
i detta landskap av säregen skönhet
och ålderdom. Jag

blir själv
en sten bland stenar.

RIT MED SPIKAR

Sitter på betongtrappan
vid blåshuset, en vind blåser
kring mitt huvud. Någon har krossat

glas här. Bland
stenarna grånade träflisor.
En rostig järndörr

med krokiga skruvar ligger orubblig.
Härifrån
råmade mistluren vid oväder.

En grantopp
har dött sen jag var här
senast, men havets brus och vågkammarna

är sig lika.
Jag brukar plocka rostig spik
här, och hittar tre

att offra. Bara en av dem
är rak. Här
är min personliga kultplats.

VITA VIPPOR

Ingenstans
är mjölkörtens vippor
så vita

och liksom
märkta av ålderdom, som
här på sydsidan

av Fjäderägg,
strax intill båken.
De är som gubbar och gummor

vitnade
av ålderdom när de
låter sitt bleka utsäde

föras inåt land
för frisk sydlig vind.
Månne

det bli snögubbar
av dem
till vintern där de landar?

VÄNPORTRÄTT

Regnet trummar mot rutan.
Nordlig vind, åtta till nio.

Värre kunde det
inte vara, säger min vän

och sätter sig vid datorn
för att åtminstone rapportera

till centrala databasen. Nåt kan
man alltid ta sig för.

Klockan ett i natt
såg han den mörka molnväggen

dra in, men räknar redan
med bättre väder

framåt förmiddagen. Igår fångade
han två videsparvar

och var överlycklig. Just
optimismen är hans särskilda
egenskap.

Den och vänligheten.
Om han stannar en dag extra,

kan han täcka upp för andras
ointresse. I hastigheten
vid avresan, glömde han sin
handkikare, nåt sånt har väl

aldrig hänt förut. Men han hade haft
så snärjigt

med alla tranor som trampar
ner säden

för bönderna i Kåge.

FÅGELSTATIONEN

Fullt med grova kängor i farstun,
fullt spring förbi.

I mitt rum
hänger bomullsgardinen på sned

sen flera år tillbaka. På köksbordet
ljusstakar av ståltråd

som luffarslöjd. Udda porslin i skåpen.
Ur mikrovågsugnen hämtas måltiderna.

Utlagd soppåse stjäls av räven.
Mycket prat om förekomst och statistik.

Sydvinden kammar gräset på gårdsplanen.
Bergfinkarna dominerar i näten.

Nattetid
från brotrappan ser man
Karlavagnen

flytta sig åt höger
förbi takutsprånget, och försvinna.

Umeå fågelförening

MARS

Vårvinterskådning på skidor

söndagen 22 mars, samling kl: 18:00 Bölesholmarna

Vi samåker i egna bilar till Skeppsvik, utanför Umeå, och gör en gemensam skidtur. Vi gör ett längre stopp för fika på någon lämplig plats. Det kommer troligtvis finnas möjlighet till att grilla.

Vid dåligt väder (mycket nederbörd) flyttas evenemanget till söndagen den 29 mars., vilket i så fall meddelas på facebook, senast två dagar innan. Utflykten är ett samarrangemang med Studiefrämjandet.

Ansvarig: **Ann-Margrethe Iseklint** och **Anna Sundelin.**

Vid frågor kontakta oss i Umeå Fågelförening genom mail (uffstyrelse@gmail.com) eller Anna Sundelin: 073 - 8487556.

APRIL/MAJ

Fågelguidning i Umedeltat

I samarbete med Västerbottens Ornitologiska Förening och Stiftelsen Naturvård vid nedre Umeälven bjuder Umeå Fågelförening in till fågelguidning i Umedeltat. Fokus kommer att vara på nyankomna och anländande vårfåglar.

Vi samlas på parkeringen vid Ålidhems centrum för eventuell samåkning. Avfärd cirka 10 minuter efter utsatt tid.

Guidning på plats påbörjas cirka 30 minuter efter utsatt tid.

Datum	tid	plats
söndag 5 april	**08:00**	**Degernäs**
söndag 12 april	**08:00**	**Röbäck, ”OBS-ladan”**
söndag 19 april	**08:00**	**Storavan**
torsdag 7 maj	**18:00**	**Bergön, Stora Tuvan**
torsdag 14 maj	**18:00**	**Villanäs**
söndag 17 maj	**07:00**	**Stora Tuvan – vandring med Christer Olsson**

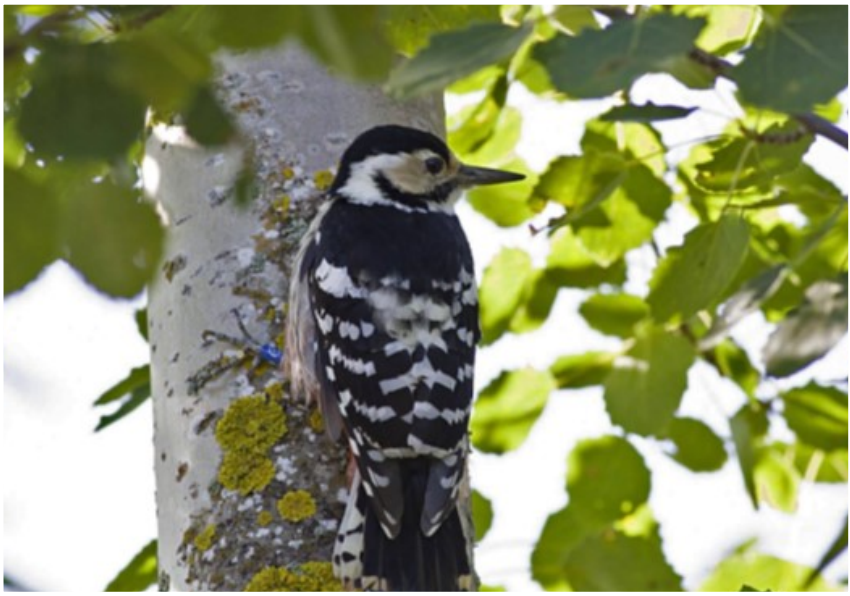
Mer information presenteras på länsstyrelsens hemsida.

Fågeltornskampen – Fågelskådning från ”Bergatornet”
lördag 9 maj, kl: 05.00 - 13.00 vid Bergatornet
Rutinerade ornitologer finns på plats vid Bergatornet för att räkna hur många fågelarter vi kan hitta under den här förmiddagen. Evenemanget är utformat som en rolig tävling mellan de svenska fågeltornen och en landskamp med Finland och Danmark.
Men främsta syftet med evenemanget är att ta tillfället i akt och sprida fågelintresse till alla och göra fler delaktiga i tävlingen.
Här finns alla möjligheter att diskutera fåglar, fågelskydd och biologisk mångfald med kunniga guider. Kom förbi och hjälp oss att spana efter fåglar och njuta av våren!
Ansvarig: Tomas Brodin,
vid frågor hör av er till Tomas Brodin: 070 - 278 35 70

Fågelskådningens dag
Exkursion på Bölesholmarna
Söndag 10:e maj Samling kl 18.00 på parkeringen vid Lundabron

Vi går runt i den lummiga skogen på Bölesholmarna medan vi lyssnar och tittar på fåglar. Har vi tur ser vi kanske även det här året den hotade mindre hackspetten eller den ännu ovanligare vitryggiga hackspetten.
Ansvarig: Jan Roslin och Ellen Hjelmare.
För frågor, kontakta Jan Roslin: 070 - 516 57 76.

Viktig information:
Eventuella förändringar/uppdateringar i programmet kommer att presenteras på:
Facebook: ”Fågelskådning i Umeå” och ”Fåglar i Västerbotten
Västerbottens ornitologiska hemsida: www.vasterbotten.birdlife.se

Vitryggig hackspett Foto: Tommy Magnusson

VOF:s Kommittéer och Projekt

Rapportkommitté landskapet Västerbotten
Niklas Andersson
idunarna@gmail.com
070-3886353

Rapportkommitté Södra Lappland
Håkan Rune
070-2886678

Stora Fjäderägg Fågelstation
Niklas Andersson
idunarna@gmail.com
070-3886353

Umedeltats Fältstation
Per Bernhardtson
pelle.bern@gmail.com

Projekt Kungsörn, Pilgrimsfalk och Jaktfalk
Per-Olof Nilsson
aftonmora60@gmail.com
070-4947230

Projekt Havsörn och Örnutfodring
Jan-Erik Wallin
janerik.wallin@ume.se

Projekt Berguv Nord
Ulf Sperens
ulf.sperens@pelagia.se

Aktuell information

VOF:s hemsida
Senaste nytt och information om föreningens verksamhet på http://vasterbotten.birdlife.se/

Artportalen - Rapportsystemet för fåglar
Rapportera dina senaste observationer och ta del av andras fynd, både lokalt, regionalt och nationellt på https://artportalen.se/

Fåglar i Norra Kvarken
Rapportera och se färska summeringar av sträckande och rastande fåglar på http://fagel.slu.se/

Upphittade ringar
Skickas till Ringmärkningscentralen Naturhistoriska Riksmuseet, Box 50007, 104 05 Stockholm. Ange när, hur och var ringen hittades. Även via internetformulär på Naturhistoriska riksmuseets hemsida http://www.nrm.se/

Facebookgrupper
"Fåglar i Västerbotten" - diskussioner och allmän info om fåglar och fågelskådning i Västerbotten.
"Fågelskådning i Umeå" - fåglar och fågelskåd- ning med fokus på Umeå.
"Stora Fjäderäggs Fågelstation" - Stora Fjäderäggs egna facebooksida där du kan ta del av aktuell verksamhet.

"Umedeltats Fältstation / Ume River Delta FIeld Station" - Senaste nytt om ringmärkning, återfynd och övrig verksamhet från Umeås närmaste fågelstation.

Lokalföreningar / Lokala kontaktpersoner

Umeå Fågelförening: Tomas Brodin, tomas.brodin@slu.se, 070-2783570
Skellefteå: Mattias Laisfeldt, laisafbjuroklubb@hotmail.com, 070-3861206
Lycksele: Per Hansson, Inlandsbon@hotmail.com 073-0736740
Vindeln: Henrik Sporrong, 0933-61414
Vännäs: Christer Laggar, 070-6517398
Bjurholm: Vakant (Är Du intresserad av att bli kontaktperson här? Kontakta oss!)
Malå: Alf-Rune Öberg, arune@hotmail.se 070 - 217 24 83
Nordmaling: Jean-Michel Roberge, 073-0637997
Norsjö: Vakant (Är Du intresserad av att bli kontaktperson här? Kontakta oss!)
Robertsfors: Leif Bildström, calidris55@hotmail.com 070 - 650 34 57
Sorsele: Bernt-Erik Nordenström, 0952-10490
Storuman: Håkan Rune, 0951-12294
Vilhelmina: Inga Olofsson, 0940-20157
Åsele: Sture Gustafsson, 0941-66518

